

Mirèio chant III.

Felip Martel, RedOc / LLACS. Universitat Paul-Valéry

Per qué chausir aqueu chant ? En aparéncia l'i se passa pas ren.

Au chant II, Mirèio e Vincent se dison lor amor.

Au chant IV van venir los pretendents a pausar la question fatidica a Mirèio, e Ourrias aimarè pas la respòsta. D'aquí lo chant V (son rescontre amb Vincent) e lo chant VI (la calaa als Infèrns).

Dins lo III au contrari, siam puslèu dins un tablèu de genre, amb una dimension etnografica : la descoconada, e una chançon populara, « Magali ». Moment de repaus dau poèta ? O, pèjo, un pauc de remplissatge per fin d'arribar a la chifra de dotze chants ? (es çò qu'an dich d'unes critics...) O, enfin, Mistral dins son estatut / estatua de « chantre de la Provence » e de sas costumas pintorescas ?

En fach, sota l'aparéncia de son inutilitat, lo Chant III ditz benlèu de causas mai prigondas, que s'entrebescan e se recuerbon, mas que se poion destriar.

1- Premier nivèu : la faciada etnografica

L'i a en aquò de Mistral, de lonja, un costat enciclopedic.

Las nòtas qu'acompanhan sistematicament chascuna de sas òbras, tre *Mirèio*, son la marca d'aquesta dimension dau poèta, que mena au *Tresor dou Felibrige* e, mai tard, au Museon Arlaten. Son òbra se vòl tanben una mena de manuaü que semond au legeire los elements d'un saber sus Provença que degun mai li pòt semondre, exceptat se se nega dins la massa de documents que lo benedictin Mistral eu-meteis a percorreguts.

Coma dins lo chant II e sas manhanarèlas, lo chant III nos mòstra lo trabalh dels manhans, una de las dimensions dau trabalh dau mas dins la Provença dau temps. Un trabalh femenin d'un somp a l'autre, amb sas estapas e son saber-faire. Mas notam qu'aquí Mistral es un pauc elliptic, que sieie dins sos verses o dins las nòtas : una per assenhar una malautia especifica, e pas mai.

Autra ellipsi, sus l'estatut de las « chatas » que son aquí : l'ambient es festiu e galò, e enluec Mistral nos ditz se son vengùas en vesinas per ajuar, a gratis e a la bona apostolica, o se se tracha aquí d'un d'aquels pretzfaches sasoniers que permeton a las chatas de se ganhar los pauc sòuses que lor ajuarèn a preparar lo trossèu de lor mariatge – sens parlar de Taven, qu'es aquí tanben, pas trop ben aculia, e que probable l'i deu pas préner grand plaser, mas que n'a benlèu besonh per viure. D'indicacions rapidas permeton de veire que per las autras se tracha de filhas pauras, pas d'eiretieras d'una propietat, çò que nos orienta puslèu sus la segonda ipotèsi. Mas es benlèu un pauc trop prosaïc per que Mistral o indique clarament. Prefera de laisser son legeire fàcia a un tablèu agradiu d'adolescentas que se rison en trabalhant. Siam aquí dins çò que Barbey d'Aurevilly chamarè « réalité idéalisée ».

L'i a lo trabalh, e l'i a lo patrimòni. Mistral inserís aquí un chant « tradicionau », coma aquels qu'avia eu-meteis collectat. Mas sabèm que « Magali » es un verai-faus chant tradicionau, la resulta d'un montatge a tres elements :

- una melodia, deguament inseria a la fin dau volum, e qu'es autentica – mas correspond pas a las paraulas de *Mirèio* : o sabèm perquè las paraulas autenticas son estaas collectaas per d'autres, alhors (en Val Pèlis per exemple, costat italian, encara au sègle XX, o per Lambert, l'especialista dau chant popular lengadocian fin XIX).

- una tematica tipica dau repertòri popular, la chançon de las metamorfòsis, aquí tanben atestaa alhors, e per començar dins los *Chants populaires de la Provence* de Damase Arbaud¹.

- e l'intervencion personala de Mistral, l'autor vertadier, mas escondut sota la masqueta de l'enregistraire fidèu de la paraula populara.

Segond element patrimoniau : coma per còp d'astre, la conversa galòia de las chatas s'adria vès un tèma ben precis : lo pantais dau prince charmant.

E aquí nos dona doas versions que se confondon pas : Clemença s'imagina au costat de son princi, dins son chastèu feudau, a contemplar sos domènis de Provença. Azalaïs, ela, s'imagina en mestressa d'un tribunau d'amor que jutjarè los conflictes entre amaires, brèu, una cort d'amor.

Aquí sauta fòra la referéncia als reires trobadors, que son, amb la chançon populara un dels elements màgers de legitimacion dau patrimòni literari occitan. E a aqueu patrimòni, Mistral manca pas de consagrar de nòtas saberùas.

A un autre nivèu, es pas per azard que las doas chatas que pantaisan son portairas de noms qu'evòcan clarament lo temps dels Trobadors : Clemença, coma Clemença Isaura, la patrona mitica dels Jòcs Floraus de Tolosa, que serè un pauc pus tard un dels modèls dels estatuts dau Felibritge. Azalaïs, pòrta un prenom medievau (que se pense a la trobairitz Azalaïs de Portirinha per préner un exemple a l'azard).

Aquel passatge es aquí per ramentar au legeire lo passat gloriós de la literatura medievals occitana e son messatge d'amor. Sens eissubliar, naturalament, lo clinhet que representa la referéncia a aqueles set jutges associats a las Dònas de la Cort d'Amor : « poètes » ditz la reviraa francesa, mas « felibres » es lo mot de la version originala. Mistral s'amusa, mas dins lo meteis moment establís lo ligam entre son « epopèia rustica » e la grand literatura dels ancessors redescubèrts un pauc einant sa naissença. Ren de gratiuit aquí dedins.

2- Indicis e presatges

Mas en dessota d'aquò, que remanda, poiriam dire, a la decoracion dau poèma, l'i a una segonda dimension, un segond nivèu, que remanda a la quita arquitectura de l'obra, e au liam entre los episodis que l'estructuran. E coma de-lonja dins lo poèma, trobam regularament d'indicis que nos adraian ja vès la fin fatala, coma aitant d'anóncias o de presatges sinistres. D'aqueu ponch de vista, lo chant III a son importància per lo raconte.

- Premier, siam au moment ont le segret dels amoroses comença de lor escapar : son estats vistes ensemo.

- Lo debat entre Clemença e Azalaïs : se laissam de caire lo costat medievau, que n'avèm vist la justificacion per lo Mistral pedagòg militant, constatam qu'aqueu debat, coma per còp d'astre, pausa una question centrala : la de l'inegalitat sociala entre aimadors –es a dire justament çò qu'es au centre dau drama de Mirèio e Vincèn. Mas notam l'inversion : dins lo discors de las doas chatas, son elas que son pauras, e l'òme qu'es riche, pas l'encontrari. E sabèm, car J.I. Casanova a tirat aquí-sobre nòstra atencion², que lo poème jua

¹ <http://occitanica.eu/omeka/items/show/1807>

² Frédéric Mistral. L'enfant, la mort et les rêves, [Jean-Yves Casanova](#), éditeur : Editions Traboucaire, 2004

de-lonja sus l'inversion per rapòrt a la realitat viscua per son autor : lo mas dau Jutge es au nòrd de las Aupilhas, lo de las Falabregas es au sud. E se retenèm l'ipotèsi d'un poèma que repausa sus / exorciza un drama autentic viscut per Mistral amb Madalena Jovenal, trobam una altra inversion, dobla : lo coble Mirèio - Vincèn es socialament lo revèrs dau coble Frederi / Madalena. E lo pantais aürós de las doas chatas es l'inversion de la realitat de la rompeüra obligatòria entre lo filh dau pelot e la serviciala piemontesa...

- Per quant a la chançon de « Magali », es pas aquí solament per lo folclòre, o per porgir au legeire una surtia de la potenciala monotonia de l'estròfa mistralenca, au meteis nivèu formau que la chançon dau Baile Sufren chanta per Mestre Ambròu au Cant I, o que, pus luenh dins l'òbra, la suplicacion a las Santas (*O Santi Mario...*).

De qué parla aquesta chançon ? Parla de la fugia de la chata, una fugia que s'acaba dins un luec sagrat, prelude a la darriera metamorfòsi, la mòrt. Coma pas veire aquí la prefiguracion de çò que serè la fin dau poèma : Mirèio qu'a cercat refugi a la gleisa das Santas, e que tròba que la mòrt, dau temps que son aimaire decida de la rejónher dins son tombèu –coma Vincèn au chant XII demanda als Santencs de l'enterrar sus la plaja, au costat de Mirèio, units ansin per l'eternitat, luenh d'un mas ont an pas de plaça.

Un detalh interessant aquí. Noro chanta. E just au moment que s'avesina de l'episòdi dau convent, l'i a un arrest dins la chançon, e, nos ditz lo poèta, un moment ont las qu'escotan ressenton un sentiment curiós, quasi fach d'ansia. L'i poiriam veire, un còp de mai, un pur artifici de composicion. Per trenchar la monotonia de la chançon, Mistral tornaria dins lo raconte, coma Mestre Ambroï, pren lo temps, au meitan de sa chançon sus Sufren, de la comentar per son auditòri. Mas o fai au meitan de la chançon, non pas que la trenchaüra dins Magali interven quasi a la fin. Azard ? O indicacion subliminala que benlèu dins la manhanaria, a través las paraulas innocentas e innocentament chantaas d'una chançon que totes conoisson, an sentit coma l'ala dau Destin que passava ?

3- Sota la susfàcia, la mecanica inconscienta de la creacion.

Avèm parlat d'inqu'aüra forma, e bastison d'un texte, amb de procediments mai o mens elaborats, sus dos nivèus. Nos chal acabar amb un tresen nivèu, qu'au contrari dels precedents escapa mai que probablament a la consciéncia dau poèta, mas qu'a través l'i poèm benlèu entreveire las fonsors de l'individú Mistral.

Es lo moment de se referir au concepte de las metafòras obsedentas³ degut a Charles Mauron, tre 1954 dins son assag psicocritic sus Mistral (*Estudi Mistralen*⁴).

Mauron identifica doas metafòras obsedentas que travèrsan tota l'òbra de Mistral, d'un biais recurrent.

Una que chama la « Vierja que fugis », e l'autra « la Nau de peira ». Nos gardarem aici, falta de competéncia, de dintrar dins l'interpretacion que Mauron dona, en termes de psiquè mistralenca, d'aquelas doas metafòras. Çò que constatam, es que las trobam ambedoas dins lo chant III.

³ Nòta MJ Verny. Per conèisser lo medòd d'analisi de Carle Mauron, veire : <http://www.jose-corti.fr/titres/lesessais/des-metaphores-mauron.html>. Se tròba una presentacion de Mauron sus wikipèdia, http://fr.wikipedia.org/wiki/Charles_Mauron. JI Casanova, especialista mai que ieu, me ditz qu'es corrècta...

⁴ *Mauron, Charles 1899-1966, Estudi mistralen et autres recherches psychocritiques*, Saint-Rémy-de-Provence, 1989 (2ème édition), 1ère édition : 1954.

N'avèm ja vista una, amb Magali, que sa fugia prefigura la de Mirèio, amb aquela diferéncia – l'inversion, sempre – que Mirèia, ela, a pas chausit de fugir per escapar a son pretendent... Notam au passatge que dau temps que las autras chatas charran d'amor, Mirèio prefera de se'n anar cercar per beure : brèu, fugís un debat que, totun, la concerna dirèctament.

E lo pantais esvelhat de Clemença « Di Baus fariéu ma capitalo » nos dona un bel exemple de nau de peira. Clemença e son princi se retròban au somp d'una torreta. E d'aquí possedon, per l'agach, tot lo país provençau dau Ventor au Ròse e a Avinhon.

Mirèio e Vincèn, a la fin dau poèma, se van efectivament trobar ensemo sus un amirador, lo somp de la gleisa de las Santas. Mas çò qu'a lors uèlhs se mòstra, es pus lo riche paísatge de Clemença, mas lo rescontre ailalin, a l'asuelh, dau ceu e de la mar : doas aproximacions au monde de la mòrt.

Poiriam aüra fulhetar tot lo texte mistralenc e retrobariam de-lonja d'amiradors. Dins *lis Isclo d'or* l'i a lo poèma « L'amiradou »⁵ ont un trobare es autorizat a montar dins la torre d'una fada que per recompensa de son amor e de de son chant li dona la mestresa dau paísatge que descuerbe dau naut de la torre, e :

« E tout ço que soun iue ten, senso ges paga de taio,
O, tout ço que soun ieu tèn,
A bel eime i'apartèn ».

E dins lo chant I de *Calendau*, Calendau e Esterello son au somp d'un « baus » e dins sa declaracion d'amor, d'una sensualitat sauvatja, es bel e ben a agachar la natura « que brulo a noste entour » coma una promessa de felicitat que Calendau invita son aimaira.

D'amont se pòt doncas possedar lo monde, per l'agach. Mas dins lo cas de Mirèio e de sa fin, es la mòrt que s'uefre a l'agach.

Azard ? O au contrari necessitat que s'impausa d'esperela au poèta, inconscient qu'inconscient ? Coma qu'ane, amb los tres niveus de lectura qu'avèm pensat possible d'identifiar dins lo chant III, se'n manca, nos sembla, que sieie tant inutile e anecdotic qu'aquò.

---

⁵ Lo tèxt es disponible en linha sus <http://www.zictrad.free.fr/Provence/Cours/Analyses/Mistral/Mistral-musique.htm#amiradou>